

Oponentský posudek na disertační práci

Program – obor: Didaktika konkrétního jazyka – anglický jazyk
Autor: **Marie Doležalová**
Název práce: **Teaching English to Deaf and Hard-of-hearing University Students**
Výuka anglického jazyka pro neslyšící a nedoslýchavé studenty vysokých škol
Oponent: doc. PhDr. Michaela Píšová, M.A., Ph.D.
Pracoviště: v důchodu

Význam disertační práce pro obor

Předložená disertační práce je zaměřena na problematiku bezesporu aktuální – od poslední dekády minulého století se v České republice pozornost odborné veřejnosti i vzdělávací politiky věnovaná otázkám vzdělávání žáků / studentů s disabilitami stále zvyšuje. Svědčí o tom řada odborných publikací (např. dílo Hrubého, 1998, 1999, výsledky rozsáhlého výzkumného projektu vedeného Macurovou, který byl věnován znakové řeči, práce Potměšila, Strnadové, Šandorové, Machové, Sedláčkové atd.), programových dokumentů vzdělávací politiky i reálného dění v českém vzdělávacím systému. Český výzkum i vzdělávací politika přitom mohou stavět na řadě zahraničních zdrojů (výzkumů, teoretických publikací, projektů – přehled podávají např. Machová, Sedláčková).

Tato disertační práce je věnována jedné specifické skupině edukandů, vysokoškolským studentům se sluchovým postižením, a jednomu oboru vzdělávání, angličtině (jako cizímu jazyku). Jedná se tudíž o komplexní multidisciplinární problematiku, jejíž klíčová východiska je třeba hledat jak v didaktice anglického jazyka, tak ve speciální pedagogice a samozřejmě lingvistice.

Autorka disertační práce volbou zaměření disertační práce reflektuje svoji pedagogickou zkušenost a nepochybně i potřeby pracoviště, Mediátéky Filozofické fakulty UK v Praze. Pedagogického působení autorky, tj. její výuky anglického jazyka pro neslyšící a nedoslýchavé studenty, si velmi vážím a oceňuji její pedagogický entuziasmus. Je třeba rovněž vyzdvihnout její zapojení a aktivní činnost v mezinárodních projektech (*Dare-Learning project*) a využívání mezinárodní spolupráce Mediátéky pro zavádění inovativních postupů (*Manipulative Visual Language Method*).

Tento posudek se ale však nemá hodnotit její pedagogickou činnost, týká se výhradně předložené disertační práce. Zásadním kritériem při posuzování disertačních prací je, zda jsou přínosem pro obor, zda přinášejí nové poznatky, ať již na základě empirického či teoretického výzkumu, a zda výsledky mohou být využity ve společenské praxi. Na splnění těchto požadavků bohužel předložená disertační práce neaspiruje. V abstraktu je uvedeno, že „práce shrnuje výsledky pětiletého působení doktorandky jako lektorky anglického jazyka pro neslyšící a nedoslýchavé studenty v Mediátéce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Popisuje postupy, strategie a metodologie při výuce a poukazuje na možná řešení k

zefektivnění výuky.” Soustřeďuje se tedy na popis, nikoli na zkoumání edukační reality. Otázky, které autorka formuluje na s. 73¹, nejsou výzkumnými otázkami, mohou spíše plnit úlohu strukturace výše zmíněného shrnutí či popisu. Pro danou problematiku, tedy tvorbu kurikula výuky anglického jazyka pro neslyšící a nedoslýchavé vysokoškolské studenty, by byl z metodologického hlediska vhodný tzv. konstrukční výzkum (design-based research, např. Trna, 2011). Ten je ale definován jako cyklus sestávající z analýzy praktických problémů, vývoje řešení s oporou o současný stav poznání, dále testování řešení v praxi, reflexe a zobecnění. Jednotlivé fáze cyklu nejsou v disertační práci Marie Doležalové dostatečně rozpracovány, zejména postrádám kritický a analytický přístup k práci s odbornou literaturou (více níže), explicitní ukotvení zvoleného řešení v hlubokém vhledu do současného stavu poznání, informaci o procesech testování řešení v praxi i reflexi. Domnívám se, že ve své pedagogické činnosti autorka de facto jednotlivými fázemi cyklu do jisté míry prošla – sama to uvádí na s. 104 („*after several years of testing different methods and approaches ...*“). Problémem ovšem je, že v disertační práci se o procesech hledání, důvodech rozhodování atd. čtenář prakticky nedozví, bohaté zkušenosti autorky zůstaly teoreticky a výzkumně neuchopené a nerefektované .

Struktura práce a formální náležitosti

Disertační práce je tradičně strukturována do dvou základních částí, teoreticko-přehledové (kapitola 2) a empirické (kapitola 3), poslední část tvoří standardně závěr (kap. 4). V kapitole 1 – Úvod nejsou uvedeny cíle ani struktura práce, což pro čtenáře komplikuje orientaci v textu. Co se týká aparátu, nenalezla jsem Résumé v angličtině (jazyk práce), pouze v češtině. Práce odpovídá požadavkům na rozsah, ovšem řada cvičení / testů, které jsou – často bez hlubší analýzy či zdůvodnění – uvedeny v kapitole 3, by podle mého názoru patřila do příloh.

Za velmi problematickou považuji práci s odbornou literaturou. Z hlediska obsahu práce staví spíše na starších zdrojích, chybí přehledová studie dovedená do současnosti. Z hlediska formy není bohužel dodržena žádná citační norma, a to jak v odkazech v textu, tak v seznamu literatury. Objevují se dokonce nepřesnosti v uvádění jmen autorů či názvů studií (např. Anita, S. namísto Antia, S., v seznamu literatury zdvojeně a v druhém případě nepřesně Beneš, E. a kol. (1970). *Metodika cizích jazyků*. Prague: SPN. Beneš, E. (1970). *Didaktika cizích jazyků*. Prague: SPN atd.).

Disertační práce je psána anglicky, bohužel se v textu objevuje řada nepřesností ve všech oblastech jazyka. Často se asi jedná o pouhé překlepy – z tohoto pohledu práce budí dojem, že vznikala pod časovým tlakem, který neumožnil uvedené formalin nedostatky odstranit.

Stanovisko k řešení problému, použitým metodám a splnění cíle práce

Druhá, teoreticko-přehledová kapitola je věnována sluchovému postižení ve vztahu k osvojování jazyka. Zabývá se kategorizací sluchových postižení jako jedním z faktorů ovlivňujících procesy osvojování jazyka i mechanismy těchto procesů. Diskutovány jsou další proměnné, které v těchto procesech hrají významnou roli,

¹ „Who were our students and how did their background affect their learning abilities? What was the content of the lessons? How did we teach hearing impaired students? This refers to classroom setting and different methods, techniques and strategies used during the 5 years of teaching at the Language Resource Centre.“

např. časový faktor (období výstavby pojmů a slovní zásoby mateřského jazyka – prelingválně / postlingválně neslyšící), otázky rodinného zázemí, diagnostikování, pedagogického působení, subjektivních determinant (sebepojetí, postoje, dalších případných disabilit atd.). Dále práce nabízí srovnání procesů osvojování jazyka u slyšících a neslyšících, představuje znakový jazyk i odezírání jako komplexní komunikační systémy. Z teorií osvojování jazyka autorka pracuje především s teorií mezijazyka (*interlanguage*) a všímá si rovněž role chyby v procesech učení se jazyku. S tím patrně souvisí zařazení podkapitoly 2.6 zabývající se výukou gramatiky.

Koncepce i struktura teoretických východisek jsou logické, zásadní připomínky se týkají toho, že

- není dostatečně jasně odlišeno, zda a kdy se jedná o procesy osvojování českého jazyka či jazyka anglického (jako dalšího cizího jazyka), což ztěžuje orientaci v textu,
- autorka se často uchyluje k proklamativním výrokům, tj. neopírá uvedená tvrzení v dostatečné míře o odborné zdroje,
- nejsou odpovídajícím způsobem kriticky analyzovány různé teoretické pohledy na diskutované jevy (např. u teorií osvojování jazyka se pracuje pouze s *interlanguage theory*, přičemž již v roce 1991 Larsen-Freemanová a Long hovořili o nejméně čtyřiceti různých „teoriích“ (uvozovky dle originálu) osvojování druhého/cizího jazyka a vedle kognitivistické orientace mainstreamových teorií se postupně prosazuje sociální pojetí osvojování druhého/cizího jazyka – srov. Firth & Wagner, 1997, 2007).

Klíčové problémy třetí kapitoly, tj. koncepce a zpracování tzv. výzkumné části práce, byly prezentovány v první části tohoto posudku.

Závěry

Na základě výše uvedeného musím s lítostí konstatovat, že autorce se nepodařilo v dostatečné míře prokázat schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru. Předložená disertační práce podle mého názoru neodpovídá požadavkům, proto ji **nedoporučuji k obhajobě**.

V Pardubicích dne 30.8.2016

doc. PhDr. Michaela Píšová, M.A., Ph.D.

Literatura

Firth, A., & Wagner, J. (1997). On discourse, communication, and (some) fundamental concepts in SLA research. *The Modern Language Journal*, 81(3), 285–300.

Firth, A., & Wagner, J. (2007). Second/foreign language learning as a social accomplishment: Elaborations on a reconceptualized SLA. *The Modern Language Journal*, 91, 800–819.

Larsen-Freeman, D., & Long, M. H. (1991). *An introduction to second language acquisition research*. New York: Longman.

Trna, J. (2011). Konstrukční výzkum (design-based research) v přírodovědných didaktikách. *Scientia in education*, 2(1), 3 -14.